

Роль психолога у проведенні слідчої дії: допит за участі неповнолітніх осіб

Євгенія Виногородська

докторка психології, юридичний психолог приватної практики, м. Миргород,
Україна, e-mail: jane23_23@yahoo.com

Послідовно окреслено фази допиту, а також дії психолога під час кожної з них. Розглянуто пропозиції інших авторів щодо поліпшення функцій психолога та важливих під час допиту моментів. Надано практичні поради для психолога щодо засобів взаємодії з дитиною під час допиту.

Ключові слова: допит; психолог; дитина; зелена кімната; стабілізація; фази допиту.

Psychologist's Role in Investigative Action: Interrogation with the Participation of Underage Persons

Vynogorodska Yevgeniya

The paper consistently outlines phases of investigative action as well as the psychologist's actions during each of them. Propositions of other authors are reviewed to enhance the psychologist's functions and facilitate important moments during interrogation. Practical tips are provided for the psychologist. They disclose means of interaction with the child during the interrogation process.

Keywords: interrogation; psychologist; child; green room; stabilization; interrogation phase.

Під час проведення допиту за участю малолітньої / неповнолітньої дитини одна з найголовніших задач психолога — установити контакт із дитиною, стабілізувати її психоемоційний стан та роз'яснити процедуру, для того щоб дитина могла почувати себе комфортно та безпечно. На підготовчому етапі (знайомство з дитиною) до проведення слідчої дії психологу краще спілкуватися з дитиною на нейтральні теми, не пов'язані з подією, що сталася. Наприклад, розпитати дитину про те, з чого почався її день, чим вона планує займатися протягом дня, запитати про захоплення, хоббі, проведення вільного часу. Також, якщо дитина в розмові ставить психологу запитання щодо його особистого життя, потрібно дати відповідь, це підтвердить нейтральність та взаємність спілкування, щирий інтерес психолога до спілкування з нею.

На етапі вільної розповіді (після встановлення контакту) психолог має пояснити

дитині, що вона може не відповідати на запитання з будь-яких причин, а також у будь-який момент перервати бесіду (допит), не пояснюючи причину. Окрім цього, якщо допит проводять за методикою «Зелена кімната», але поза нею, треба пояснити дитині, хто ще буде присутній, пояснити, хто ця людина / люди, чим вона / вони займаються та яка її / їхня роль. Також дитину від 6 років треба попередити про проведення відеозапису та запевнити її в тому, що цей запис є конфіденційним, він потрібен лише для роботи правоохоронних органів, ніхто зі сторонніх осіб і тим більше з рідних, знайомих дитини його не побачить.

Уважаємо, що під час безпосереднього проведення допиту (під запис), треба ще раз нагадати дитині, що вона може не відповідати на запитання, а також перервати розмову у будь-який момент, якщо дитині менше 16 років — попросити її намагатися говорити правду та запитати, чи погоджується дитина

відповідати на запитання, отримавши її відповідь під відеозапис. Підтримуємо думку Аліції Будзинської про те, що на плівці обов'язково має бути видно допитувача (психолога). Фіксування реакцій та міміки психолога дасть змогу уникнути обвинувачення в змушенні допитуваного (потерпілого, свідка, підозрюваного) до бажаних відповідей шляхом постановки навідних запитань або за допомогою невербальної поведінки (міміка, жестикуляція, зміни пози або тону голосу) [1, с. 51].

Слід звернути увагу, що, якщо під час розповіді дитина відхиляється від теми або починає розповідати інші випадки, не пов'язані з датою події, не треба її зупиняти або перебивати. Також, якщо під час розповіді погляд дитини ніби «блукає по кімнаті», не треба вимагати від неї відповіді або ставити додаткові запитання в цей момент, тому що така реакція дитини може бути проявом згадування події й допомагає їй структурувати картинку у своїй голові. Під час розповіді дитина не обов'язково має підтримувати зоровий контакт із психологом, вона може малювати, м'яти в руках якісь предмети для заспокоєння (іграшки-антистрес). Ці прояви під час розповіді також дають психологу можливість зробити висновки про психоемоційний стан дитини під час спогадів конкретних моментів або відповідей на певні запитання.

Тож, після завершення фази вільної розповіді й фази уточнювальних запитань, треба запитати в дитини, чи є ще щось, що вона, можливо, згадала під час розповіді та хоче додати, чи є в неї якісь запитання до психолога, та подякувати дитині за розмову. На думку експертів Ради Європи, кінцева фаза важлива для захисту психіки дитини, адже під час неї в дітей зазвичай спостерігається певне розслаблення. Іноді дитина після свідчень нервова, неспокійна через наслідки своїх висловлювань, їхню оцінку та свою роль у наступних стадіях провадження. Слід дитині дати час заспокоїтися та показати, що її емоції зрозумілі, підбадьорити за зусилля,

навіть якщо її свідчення не містили істотної для цієї справи інформації. Також варто запитати дитину, як вона почувається після розмови та чи є в неї якісь побоювання. У разі, якщо дитину щось турбує, необхідно з'ясувати, що саме, та розвіяти її побоювання та помилкові переконання. Більш того, не варто хвалити дитину за зміст її висловлювань, але важливо подякувати за зусилля, які вона робила під час розмови. Якщо передбачається участь дитини в наступних слідчих / процесуальних діях, слід її про це попередити й пояснити, якою буде їх мета. Необхідно також пояснити, коли і з якою метою може бути необхідна повторна зустріч, якими будуть наступні кроки досудового слідства або судового розгляду справи, та пояснити дитині, що відбуватиметься відразу після завершення розмови. Наприкінці участі дитини в слідчих / процесуальних діях, необхідно поговорити з дитиною на нейтральні, емоційно необтяжливі теми. Можна, наприклад, запитати про плани на канікули або вихідні. Це сприятиме зниженню напруги та стабілізації емоційного стану дитини [2, с. 49—50].

Отже, правильно побудований алгоритм дій психолога допомагає врахувати інтереси дитини, створити в неї відчуття безпечного місця та безпечного дорослого, мінімізувати травматичні наслідки під час проведення слідчих / процесуальних дій.

Перелік джерел посилання

1. Будзинська А. Як опитувати дитину : поради для фахівців, які беруть участь в опитуванні малолітніх свідків та потерпілих. 65 с. URL: https://childfund.org.ua/Uploads/Files/books_pdf/book_opytuvaty_dytuny.pdf (дата звернення: 15.08.2024).
2. Методичні рекомендації щодо опитування дітей у межах розслідування : метод. посіб. / автори-упоряд.: Г. Попов, І. Урумова, Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ, 2021. 89 с.